

Г. М. Хворова
*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри психології, логопедії та інклюзивної освіти,*
Л. П. Чижук
здобувачка вищої освіти
Житомирський державний університет імені Івана Франка
(місто Житомир)

СТРУКТУРА ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР ДЛЯ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ УЧНІВ З ООП

Дидактична гра має певну структуру, що характеризує гру як форму навчання та ігрову діяльність. У контексті нашого дослідження виділяємо такі структурні елементи дидактичної гри:

I. Дидактичні та ігрові завдання (зміст) – підкреслює навчальний характер гри, спрямованість її змісту на розвиток пізнавальної діяльності;

II. Правила гри – визначаються завданням та змістом гри, що характеризують характер і спосіб ігрових дій, організують і спрямовують поведінку дітей;

III. Ігрові дії – мотивують учнів до навчання, пізнання нового, сприяють засвоєнню нового матеріалу;

IV. Результат гри – показник рівня досягнень дітей у засвоєнні знань у розвитку розумової діяльності, взаємовідносин.

Зауважимо, що відсутність хоча б одного з цих структурних елементів робить гру неможливою.

Будь-яка дидактична ігрова діяльність має освітнє завдання, що характерне тільки для певної гри. Ці завдання зумовлені навчальним і виховним впливом відповідно до типової програми програмою та можуть бути різноманітного змісту, а саме: з розвитку зв'язного мовлення, удосконалення та закріплення звуковимови, збагачення словникового запасу тощо. Присутність дидактичного завдання є ознакою спрямованості освітнього змісту гри на пізнавальний розвиток здобувачів початкової освіти.

Дидактичні завдання визначаються метою навчання і виховного впливу. Вона формується педагогом і відображає його повчальну діяльність. Так, наприклад, у ряді дидактичних ігор відповідно з програмними завданнями відповідних навчальних предметів закріплюється вміння скласти з літер слова, відпрацьовуються навички рахунку. Дидактичні завдання в дидактичній грі реалізується через ігрову задачу, яка визначає ігрові дії, стає завданням самої дитини. Ігрові дії – основа гри, тому чим різноманітнішою ігрові дії, тим цікавіше для дітей сама гра, і тим успішніше вирішуються пізнавальні та ігрові завдання [2].

У ході ігрової діяльності учні з ООП, виконуючи під час гри ігрове завдання, розкривають власну активність, необхідність розв'язати його. Ігрові

завдання, поруч із навчальними, можуть бути різноплановими, що відображають взаємозв'язок гри та навчання. Правила будь-якої дидактичної гри зумовлені її ігровим задумом, змістом та окреслюють способи ігрових дій учня, організовують і сприяють корегування власної поведінки дітей, адже їм досить часто необхідно виконувати дії всупереч безпосередньому імпульсу [3].

Відтак, у різних дидактичних іграх ігрові дії різні за їх спрямованості і по відношенню до граючих. Це, наприклад, рольові дії, відгадування загадок, просторові перетворення тощо. Вони пов'язані з ігровим задумом тому складаються із нього. Ігрові дії є засобами реалізації ігрового задуму, але включають і дії, спрямовані на виконання дидактичної задачі.

У дидактичній грі правила є заданими. За допомогою правил педагог управляє грою, процесами пізнавальної діяльності, поведінкою дітей. Правила впливають і на вирішення дидактичної задачі – непомітно обмежують дії дітей, направляють їх увагу на виконання конкретного завдання навчального предмета.

Виконання правил потребує від учня вміння спілкуватися з іншими, корегувати власні негативні емоції з приводу невдач, вольові зусилля тощо. Правила – це критерії правильності дій в ігровій діяльності, їх оцінювання. Вони мають різний вплив на поведінку учнів молодших класів: деякі учні беззаперечно слідуєть ігровим правилам, стежать за виконанням їх учасниками гри; окремі – воліють брати участь тільки виконуючі провідні ролі; мовчки спостерігають за порушеннями правил іншими гравцями. Тому удосконалення результативності ігрових правил в організації і корегуванні поведінки учнів з ООП є пріоритетним освітнім завданням. Основою сюжетної лінії дидактичної гри є ігрові дії, за допомогою яких учні впроваджують власні ігрові задуми. Без дотримання певних правил ігрова діяльність неможлива [5]. Правила гри мають навчальний, організаційний і дисциплінуючий характер.

Під час гри учень зосереджений на розгортанні ігрового сюжету, а зацікавленість сприяє розв'язанню дидактичного завдання. Завдяки правилам та ігровим діям дидактичні ігри сприяють цікавому і захоплюючому опануванню освітнього матеріалу, розвитку уваги (довільної та мимовільної), оволодінню змістом матеріалу.

Результатом дидактичної ігрової діяльності є її закінчення. Розгадування загадок, ребусів, кросвордів, виконання ігрових завдань є підсумком гри і, що сприймається учнем як особисте досягнення. Для вчителя завершенням гри є ступінь засвоєння дітьми знань, успіх у інтелектуальній діяльності, нормалізація гармонійних взаємин учасників. Усі компоненти дидактичної гри взаємопов'язані між собою: задум зумовлює характер ігрових дій, а виконання правил сприяє здійсненню та розв'язанню ігрових завдань. Не виконання або відсутність будь-якого компоненту дидактичної гри унеможлиблює зазначену діяльність [7].

Ядром структури використання дидактичних ігор для розвитку мовлення учнів з особливими освітніми потребами є ігри – забави. Ігри-забави відносять до ігор з правилами, які проводяться з іграшками-забавками або великими

іграшками. До іграшок-забавлянок відносяться кумедні фігурки звірів, тварин, людей. Вони беруть початок від народних іграшок, тому іграшки-забавлянки зацікавлюють дітей кумедними рухами, звуками, несподіваним розкриттям сюжету. В залежності від віку учні з ООП по-різному сприймають ігри з цими іграшками. Малюків приваблюють – зовнішня сторона дії іграшки, старших дітей цікавить зміст, «секрет» дії механізму. Головне призначення таких ігор – забавити дітей, повеселити, потішити, порадувати, викликати веселий сміх, співпереживання радостей, виховання почуття гумору. В цих іграх яскраво виражений елемент надзвичайного, несподіваного, вони містять жарт, доброзичливий гумор, а відтак і розвивають мовлення учнів з ООП.

При організації дидактичних ігор необхідно дотримуватися таких положень:

1. Правила гри повинні бути простими, точно сформульованими, доступними для розуміння молодших школярів.

2. Гра не буде сприяти виконанню педагогічної мети, якщо вона викликає бурхливу реакцію дітей, але несе невелике навантаження.

3. Гра не дасть належного ефекту, якщо дидактичний матеріал для неї дітям виготовляти складно, або його використання не зовсім зручне.

4. При проведенні гри, пов'язаної із змаганням команд, повинен бути забезпечений контроль за його результатами з боку всього колективу учнів або авторитетних осіб.

5. Для дітей ігри будуть цікавими тоді, коли кожний стане її активним учасником.

6. Якщо проводиться кілька ігор, то легкі й складні за змістом повинні чергуватися.

7. Рухомі ігри повинні чергуватися із спокійними.

8. Гру не варто припиняти і залишати незавершеною [1].

При організації дидактичних ігор необхідно продумувати такі питання методики:

1. Мета гри. Які вміння і навички учні засвоюють в процесі гри.

2. Кількість учасників гри. Певна гра вимагає певну кількість учасників.

3. Які матеріали і посібники будуть необхідні для гри.

4. Як з найменшою затратою часу познайомити дітей з правилами гри.

5. На який проміжок часу розрахована гра, враховуючи, щоб діти ще раз побажали вернутись до цієї гри.

6. Як забезпечити більш повну участь дітей в грі.

7. Які зміни можна внести в гру.

8. Які висновки потрібно повідомити дітям у підсумку після гри (найкращі моменти гри, найбільш активні учасники, недоліки в грі і т.п.).

9. Чи володіють учні тими знаннями, які необхідні для гри.

10. Протяжність гри – від 5 до 15 хв.

11. Ігровий матеріал повинен бути чітко систематизований і зручно згрупований.

12. Передбачити негативні сторони гри (порушення правил, небажання грати, виникнення конфліктних ситуацій і т.п.) [6].

13. Доречно учням, для того щоб не виникало суперечок та ворожнечі, створювати умови успіху для кожної дитини. Або коли перемагає одна команда постійно, змінювати правила гри чи учасників так, щоб мали можливість перемогти кожен із учасників.

Отже, щоб використання дидактичних ігор для розвитку мовлення учнів з особливими освітніми потребами було ефективним і результативним, то вчителю необхідно реалізовувати усі структурні елементи та враховувати їх методичний аспект.

Список використаних джерел

1. Боряк О. В. Розвиток мовлення молодших школярів з інтелектуальними порушеннями: теорія і практика. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 147 с.

2. Голуб А. В. Синдромологічний підхід при дослідженні усного мовлення дітей з дизартріями. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2014. Вип. 25. С. 50–53.

3. Григоренко Є. В. Корекція мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку. Київ : Генеза, 2016. 180 с.

4. Грінченко Т. В. Ігрові методи в логопедичній роботі з дітьми дошкільного віку. Харків : Основа, 2015. 200 с.

5. Дидактичні ігри як метод навчання. URL: https://stud.com.ua/46760/pedagogika/didaktichni_igri_metod_navchannya

6. Докучина Т. О. Індивідуальний підхід до проведення дидактичних ігор з дітьми з особливими освітніми потребами. *Актуальні питання корекційної освіти. Педагогічні науки*. 2017. № 9 (2). С. 56–64.

7. Матвєєнко. Я. Ігрові методи навчання з дітьми з ООП. Приклади ігор для дітей із затримкою психічного розвитку. URL: <https://naurok.com.ua/igrovi-metodi-navchannya-z-ditmi-z-oop-prikladi-igor-dlya-ditey-iz-zatrimkoyu-psihichnogo-rozvitku-366752.html>